

Key words: primary language education, competency, competence, communicative competence, competence approach, communicative abilities, speech abilities, adjective.

УДК 378.07-057.875

М. Б. Петренко

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ КОНЦЕРТМЕЙСТЕРСЬКИХ ІНТЕРПРЕТАЦІЙНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті викладено основний зміст методики формування концертмейстерських інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва. Практична реалізація процесу формування досліджуваних умінь ґрунтується на загально-педагогічних та загальних принципах мистецької освіти, на використанні педагогічних умов; забезпечується комплексним застосуванням загально-дидактичних і мистецьких методів та засобів навчання (дидактичні матеріали, музичний репертуар, наочні засоби; технічні засоби) та вибором форм організації навчання (індивідуальні заняття, практичні заняття, лекції, семінари, педагогічна практика, самостійна робота).

Ключові слова: концертмейстерські інтерпретаційні уміння, методика, етапи, принципи навчання, педагогічні умови, методи, засоби та форми навчання, майбутні вчителі музичного мистецтва.

Постановка проблеми. Необхідність глибоких змін у сучасній педагогічній освіті спонукає до розв'язання проблем, пов'язаних з формуванням концертмейстерських інтерпретаційних умінь студентів, які ми розглядаємо як здатність до творчого виконання розумових (осмислення й освоєння вокально-інструментального твору для дітей), психомоторних (матеріально-звукове втілення власної виконавської концепції) та узгоджувальних дій (вербальне повідомлення, музично-виконавський показ), що забезпечуватиме досягнення поставленої мети інтерпретаційної концертмейстерської діяльності (ІКД) учителя музичного мистецтва в умовах, які змінюються. До цих проблем, насамперед, відносяться: проблема подолання протиріч, що склалися між традиційною системою концертмейстерської підготовки студентів і практичними потребами музичного навчання й виховання школярів; проблема розвитку концертмейстерських умінь, що мають здебільше "технологічну", а не "художньо-змістовну спрямованість"; проблема хибних уявлень про педагогічну роль виконавської інтерпретації вчителя на уроках музичного мистецтва. Виявлена актуальність питання зумовлює необхідність педагогічного керування процесом формування концертмейстерських інтерпретаційних умінь студентів.

Аналіз актуальних досліджень. Зазначимо, що окреслена проблема досліджена зовсім мало, здебільшого опосередковано (Л. Арчажникова, Г. Бошук, Л. Годик, А. Григор'єв, Е. Економова, Т. Захарченко, Т. Карпенко, І. Крюкова, О. Кубанцева, Л. Куненко, О. Лобова, Л. Масол, Ю. Мірлас, Л. Михайлова, М. Моїсєєва, Д. Науказ, І. Одинокова, Г. Падалка, В. Пустовіт, О. Ростовський, М. Савельєва, Г. Сибірякова та інші). Тому все ще відсутнє теоретико-методологічне обґрунтування змісту означених

умінь та методики їх формування.

Виходячи з цього **метою** статті є виклад основного змісту методики формування концертмейстерських інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукових уявлень про сутність інтерпретаційних процесів у музичному виконавському мистецтві, стану сформованості концертмейстерських інтерпретаційних умінь студентів, урахування недоліків цього сегмента навчального процесу дали змогу визначити зміст поетапної методики дослідно-експериментальної роботи.

Побудова експериментальної методики передбачала визначення таких вагомих її компонентів: мети, завдань та етапів здійснення. Метою експериментальної методики є формування інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі концертмейстерської підготовки. Відповідно до мети визначено такі завдання, а саме: стимулювання позитивного мотиваційного ставлення студентів до набуття досліджуваних умінь; розвиток здатності майбутніх учителів музики до осмислення й освоєння художньо-образного змісту вокально-інструментальних творів; формування повноти і дієвості професійного тезаурусу студентів; розвиток здатності майбутніх учителів музики до узгодження власної виконавської концепції вокально-інструментального твору зі співвиконавцями-школярами; формування вмінь педагогічно спрямованого ансамблево-майстерного виконавського втілення власної інтонаційної версії вокально-інструментального твору у процесі досліджуваної діяльності; формування здатностей студентів до процесів оцінювання й контролю в досліджуваної діяльності.

Необхідною умовою розгортання процесу формування досліджуваних умінь є дотримання загально-педагогічних, мистецьких та музичних принципів навчання – наочності, системності, систематичності, усвідомленості, самостійності й активності суб'єкта навчальної діяльності, міцності засвоєння знань, умінь і навичок; цілісності, індивідуалізації, рефлексії, урізноманітнення форм і видів діяльності, спонукання до творчого самовираження, довершення навчальної дії виховною, емоційної насиченості навчально-виховного процесу [1; 2; 3].

Важливою складовою побудови експериментальної методики є розробка педагогічних умов, що забезпечать цілеспрямованість, інтенсифікацію та продуктивність розвитку досліджуваних умінь. Під педагогічними умовами формування концертмейстерських інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва ми розуміємо такі "цілеспрямовано створені чи використовувані обставини мистецького навчання, що забезпечать" [4, с. 160] продуктивність протікання навчально-виховного процесу та отримання педагогічного результату, адекватного поставленій меті.

Урахування принципів сучасної психолого-педагогічної науки дало змогу визначити й обґрунтувати такі педагогічні умови формування феномену, що досліджується: урахування індивідуальних особливостей кожного студента; реалізація міждисциплінарних зв'язків між предметами психолого-педагогічного циклу, фаховими дисциплінами; наближення концертмейстерської підготовки студентів до умов майбутньої професійної діяльності.

В контексті розробки експериментальної методики потрібно розглянути форми організації спільної навчальної діяльності викладачів та студентів. Особливо важливими для нашого експерименту є індивідуальні форми навчання. Заняття в індивідуальному класі (концертмейстерський клас, основний музичний інструмент, ЧХП, практикум шкільного пісенного репертуару), специфічними особливостями яких є виклад теоретичного матеріалу в безпосередньому зв'язку з виконавською діяльністю, постійне спілкування педагога зі студентами дають широкі можливості для знаходження індивідуального підходу до кожного студента, що дозволяє більш ефективно формувати досліджуваний феномен.

Не менш важливою формою професійно-педагогічного навчання для набуття досліджуваних умінь є педагогічна практика, де майбутній учитель може здійснити апробацію набутих умінь та вдосконалити свою професійну підготовку. Експериментальна методика передбачає лекційну й семінарську форми навчання, в яких реалізувався розроблений спецкурс – "Основи розвитку інтерпретаційних умінь студентів у процесі концертмейстерської підготовки".

Особливо важливим для формування концертмейстерських інтерпретаційних умінь студентів є комплексне застосування загально-дидактичних і мистецьких (у тому числі проблемних та інтерактивних) методів та засобів навчання (дидактичні матеріали, музичний репертуар, наочні засоби – таблиці, схеми, графічні зображення; технічні засоби – фонозаписи, аудіосистема, відеосистема, мультимедійні ресурси).

Розробляючи експериментальну методику, ми враховували структуру досліджуваних умінь, що складається з таких блоків: мотиваційно-когнітивного, комунікативно-регулюючого, виконавсько-результативного, контрольо-оцінювального та механізми їх становлення. Виходячи з означеного, було виділено три взаємозалежні етапи формування концертмейстерських інтерпретаційних умінь студентів: спонукально-аналітичний; операційно-діяльнісний; творчо-самостійний. Визначені етапи характеризувалися певною метою та завданнями, відрізнялися особливостями змісту, відповідними принципами, методами та формами організації навчально-пізнавальної діяльності. Кожен з етапів, будучи спрямованим на розвиток блоків досліджуваних умінь, виступав логічним продовженням попереднього.

Перший етап – спонукально-аналітичний, охоплював період навчання студентів на II-IV курсах, був спрямований на формування мотиваційно-когнітивного блоку досліджуваних умінь. Його головна мета полягала в формуванні позитивного мотиваційного ставлення студентів до набуття досліджуваних умінь, в формуванні необхідних знань щодо становлення концертмейстерських інтерпретаційних умінь, в розвитку здатностей майбутніх учителів музичного мистецтва до осмислення й освоєння художньо-образного змісту вокально-інструментальних творів для дітей. Дана мета вимагала вирішення таких завдань:

– розвиток стійкого позитивного ставлення студентів до набуття концертмейстерських інтерпретаційних умінь: стимулювання інтересу до професії вчителя музики, досягнення розуміння сутності досліджуваних умінь та усвідомлення їх практично-професійної значущості;

– надання необхідних знань щодо досліджуваного феномену;

– оволодіння умінням здійснювати педагогічно спрямований виконавський аналіз вокально-інструментальних творів для дітей.

Вирішення поставлених завдань відбувалося за допомогою застосування таких методів: серед загально-дидактичних – бесіда, розповідь, обговорення, лекція, лекція-бесіда, лекція-діалог; серед методів проблемного навчання – проблемна лекція, проблемне викладення матеріалу, метод професійно-проблемного рефлексування, метод "обіленого тексту"; прийом співставлення критичних відгуків, виконавських інтерпретацій, теоретичних підходів; серед методів інтерактивного навчання – навчальна дискусія – "аукціон ідей", метод проблемно-рефлексивного полілогу; серед методів мистецького навчання – методи демонстрації художніх творів, оволодіння алгоритмом виконавського аналізу вокально-інструментальних творів, створення "виконавської партитури", вербалізації змісту художніх творів, наведення, що були використані в процесі творчого опрацювання студентами спецкурсу "Основи розвитку інтерпретаційних умінь студентів у процесі концертмейстерської підготовки", під час індивідуальних занять з концертмейстерського класу, основного музичного інструменту, ЧХП, практикуму шкільного пісенного репертуару, під час практичних занять на "Хорі шкільної пісні", під час лекційних занять з "Музичної психології" та під час проходження педагогічної практики.

Експериментальна робота на даному етапі передбачала реалізацію системи загально-педагогічних, мистецьких та музичних принципів навчання. Вказані методи та принципи забезпечували інтеграцію музично-педагогічних дисциплін та предметів естетичного циклу, інтенсифікацію процесу навчання.

Другий етап – операційно-діяльнісний став логічним продовженням розробленої експериментальної методики, охоплював навчання студентів на III-V курсах й був спрямований на формування комунікативно-регулюючого та виконавсько-результативного блоків концертмейстерських інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва. Мета цього етапу полягала в формуванні здатностей студентів до узгодження зі школярами та ансамблево-майстерного педагогічно спрямованого виконавського втілення власної виконавської концепції вокально-інструментального твору. Цей етап здійснювався в межах індивідуальних занять з концертмейстерського класу, основного музичного інструменту, ЧХП, практикуму шкільного пісенного репертуару, під час педагогічної практики, під час практичних занять на "Хорі шкільної пісні" та передбачав такі завдання:

- оволодіння вмінням здійснювати вербальне повідомлення;
- оволодіння вмінням здійснювати музично-виконавський показ;
- оволодіння вмінням встановлювати й підтримувати зворотний зв'язок у спілкуванні;
- формування вмінь педагогічно спрямованого ансамблево-майстерного виконавського втілення продукту первинної художньої діяльності: забезпечувати виконавський ансамбль зі співом школярів, читати з аркуша та транспонувати, перетворювати та спрощувати фактуру супроводу (поєднувати акомпанемент із сольною партією або хоровою партитурою), добирати акомпанемент до мелодії шкільної пісні.

Ці завдання вирішувались за допомогою використання комплексу таких методів: серед методів проблемного навчання – творчі вправи; серед методів інтерактивного

навчання – шоу-презентація шкільної пісні, комунікативно-рольові ігри "Вербальне повідомлення" та "Побудемо артистами"; серед методів мистецького навчання – метод побудови вербального повідомлення, метод варіантної розробки художнього матеріалу, метод варіантної інтерпретації вокально-інструментального твору з використанням прийому художнього перебільшення, метод планомірного розширення уваги, метод уявного прочитання вокально-інструментальних творів, метод планомірного розвитку слухового компонента розподіленої уваги, метод фактурно-жанрового синтезу та ін.

Для ефективного формування досліджуваних умінь на даному етапі експериментальної методики актуального значення має педагогічний супровід даного процесу, його керівництво, регуляція і коригування. Досягнення мети і завдань другого етапу експериментальної роботи передбачало створення необхідного базису для переходу до третього етапу.

Третій етап – творчо-самостійний, був спрямований на формування контрольної оцінювального блоку досліджуваних умінь і став логічним завершенням усієї експериментальної методики, охоплював навчання студентів на V курсі. Експериментальна методика творчо-самостійного етапу забезпечувала становлення позитивної "Я-концепції" майбутнього вчителя музичного мистецтва як суб'єкта ІКД, формування його готовності до контролю за перебігом й проміжними результатами досліджуваної діяльності та творчої самостійності у роботі над музичними зразками.

Сукупність методів творчо-самостійного етапу така: серед методів інтерактивного навчання – практичні тренінги, психологічні аутотренінги; серед методів мистецького навчання – методи самопізнання, методи самоконтролю здійснення ІКД, поточного коментування, художнього вправлення, самонавіювання; серед загально-дидактичних методів – самоспостереження, самоаналіз, самовипробування.

Досягнення мети творчо-самостійного етапу формувального експерименту передбачало вирішення таких завдань:

- оволодіння вмінням самооцінки;
- оволодіння вмінням самоконтролю;
- стимулювання студентів до проявів творчої ініціативності та самостійності у набутті досліджуваними вміннями.

Реалізація мети і завдань творчо-самостійного етапу здійснювались у процесі залучення студентів експериментальних груп до інтелектуальної та виконавської діяльності на заняттях з концертмейстерського класу, основного музичного інструменту під час проходження педагогічної практики. Оптимальним на даному етапі було створення навчальних ситуацій, які сприяли актуалізації процесів самооцінки й самоконтролю. З цією метою студенти залучались до самовипробування у "Конкурсі концертмейстерської майстерності" та "Фестивалі ансамблевої музики".

Висновки. Отже, у статті викладено основний зміст методики формування концертмейстерських інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва. Можна зробити висновок, що формування досліджуваних умінь є складним, багатоаспектним процесом і вимагає поетапної реалізації таких задач:

– визначення логіко-змістовної спрямованості етапів експерименту у відповідності до динаміки встановлених рівнів сформованості концертмейстерських інтерпретаційних умінь;

– розробку матеріалів науково-методичного забезпечення процесу формування досліджуваних умінь у майбутніх учителів музичного мистецтва: спецкурсу, форм і методів навчально-виховної роботи, інтегрованих у зміст їх цілісної фахової підготовки;

– перевірки дієвості та ефективності експериментальної методики формування досліджуваного феномену у студентів факультетів музично-педагогічного спрямування.

Література

1. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Галина Микитівна Падалка. – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.
2. Рудницька О. П. Педагогіка : загальна та мистецька : Навч. Посібник / Оксана Петрівна Рудницька. – К. : Інтерпроф, 2002. – 270 с.
3. Фіцула М. М. Педагогіка : Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / Михайло Миколайович Фіцула. – К. : Академвидав, 2003. – 528 с.

М. Б. Петренко

МЕТОДИКА ФОРМИРОВАНИЯ КОНЦЕРТМЕЙСТЕРСКИХ ИНТЕРПРЕТАЦИОННЫХ УМЕНИЙ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ МУЗЫКАЛЬНОГО ИСКУССТВА

В статье излагается основное содержание методики формирования концертмейстерских интерпретационных умений будущих учителей музыкального искусства. Практическая реализация процесса формирования умений, которые исследуются основывается на обще-педагогических и общих принципах педагогики искусства, на использовании педагогических условий; обеспечивается комплексом методов (обще-дидактические и специальные методы обучения музыкальному искусству) и средств обучения (дидактические материалы, музыкальный репертуар, наглядные средства, технические средства) и выбором форм организации обучения (индивидуальные занятия, практические занятия, лекции, семинары, педагогическая практика, самостоятельная работа).

Ключевые слова: концертмейстерские интерпретационные умения, методика, этапы, принципы обучения, педагогические условия, методы, средства и формы обучения, будущие учителя музыкального искусства.

M. B. Petrenko

METHODOLOGY OF CONCERTMASTER INTERPRETATION SKILLS OF FUTURE MUSIC ART TEACHERS FORMING

In the article the main content of the methodology of concertmaster interpretation skills of future music art teachers forming is revealed. The practical implementation of the process of the investigated skills forming is based on general and pedagogical principles of art education. Achieving effectiveness of pedagogical work is possible by using pedagogical conditions, is provided by the integrated application of the general didactic and art (including problematic and interactive) methods and means of teaching (teaching materials, musical repertoire, visual AIDS

– tables, charts, graphics; technical facilities – phono records, audio system, video system, multimedia resources) and choice of learning organization forms (individual classes, practical classes, lectures, seminars, teaching practice, independent work).

Key words: concertmaster interpretation skills, methodology, stages, principles of teaching, pedagogical conditions, methods, means and forms of teaching, future music art teachers.

УДК:372.878:373.5

А. Е. Вільчківська

СИСТЕМА МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ЗОЛТАНА КОДАЯ

У статті розглядається життєвий шлях та багатогранна діяльність відомого угорського композитора і педагога Золтана Кодая, який розробив оригінальну новаторську концепцію музичного виховання дітей та молоді. Методична система навчання школярів співу має значну популярність у різних країнах Західної Європи і широко застосовується вчителями музики у навчально-виховних закладах.

Ключові слова: музика, співи, учні, вчитель, школа, музичне виховання.

Постановка наукової проблеми та її значення. Наприкінці ХХ століття у більшості країн Європи розпочалось реформування шкільної освіти, яке передбачало також модернізацію системи естетичного виховання дітей та учнівської молоді. У більшості європейських країн заняття музикою визначаються пріоритетною галуззю естетичного виховання та розвитку творчих здібностей школярів, що призводить до того, що музичне виховання стає обов'язковим предметом у навчальних планах загальноосвітніх шкіл [2; 4; 5].

Тому в процесі реформування шкільної освіти серйозна увага приділяється удосконаленню системи музичного виховання учнів загальноосвітніх шкіл, провідними чинниками якої є подальше науково-методичне обґрунтування цієї галузі освіти, актуалізація впливу національних традицій мистецтва, підвищення кваліфікації музичних педагогів, більш широке використання зарубіжних новаторських концепцій музичного виховання дітей та молоді, з обов'язковою їх адаптацією до умов української системи музичної освіти [3]. В цьому плані корисно розглянути систему музичного виховання школярів З. Кодая, яка користується значною популярністю у Європейських країнах.

Мета статті – проаналізувати систему музичного виховання школярів відомого угорського музиканта-педагога Золтана Кодая і показати доцільність її застосування у загальноосвітніх школах України.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. Суспільна діяльність Золтана Кодая (1882-1967 р.р.) була багатогранною, він був відомим угорським композитором, диригентом, музичним етнографом, педагогом та мовознавцем. Народився Золтан у м. Кечкемет 16 грудня 1882 року в родині залізничного службовця, його батьки були музично обдарованими людьми. Батько добре грав на скрипці, а мати на фортепіано. В їх домі часто відбувались аматорські концерти, постійними слухачами яких були також і діти. Це сприяло ранньому проявленню музичних